



Universiteit
Leiden
The Netherlands

Tien kleine negertjes: Reactie op de bespreking van F. J. Heunks, Aliënatie en stemgedrag door P. W. F. Dekkers, AP X, 3, p. 374

Boon, M.E.; Niemöller, B.

Citation

Boon, M. E., & Niemöller, B. (1976). Tien kleine negertjes: Reactie op de bespreking van F. J. Heunks, Aliënatie en stemgedrag door P. W. F. Dekkers, AP X, 3, p. 374. *Acta Politica*, 11: 1976(1), 106-107. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3451635>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3451635>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Literatuur

Tien kleine negertjes

een reactie op de bespreking van F. J. Heunks, *Aliënatie en stemgedrag* door P. W. F. Dekkers

door M. E. Boon en B. Niemöller

In *Acta Politica* van juli 1975 becritiseert P. W. F. Dekkers¹ het proefschrift van F. J. Heunks, *Aliënatie en stemgedrag* (Tilburg, 1973).

Hoewel de inhoud van het proefschrift bij Dekkers 'een zeker gevoel van onvrede' oproept, besluit hij zijn recensie toch vrij positief met de opmerking:

— 'Verder zal degene die graag gebruik maakt van attitudinale schalen om de kwaliteit van deze schalen én van de resultaten van deze toepassing ervan beslist zijn voordeel ermee kunnen doen! —

Deze laatste opmerking is echter o.i. ongefundeerd.

Heunks zelf trekt in zijn proefschrift de kwaliteit van de door hemzelf geconstrueerde schalen al in twijfel.

Als oorzaken van de volgens hem soms geringe kwaliteit noemt hij:

- 1 — een relatief klein aantal beschikbare items per beoogde schaal;
- 2 — de noodzaak soms vervangende items te gebruiken;
- 3 — een aanzienlijke non-response;
- 4 — wijzigingen in de tekst van de items tussen vooronderzoek en hoofdonderzoek.

Heunks concludeert dat deze vier punten een negatieve invloed hebben gehad op de schaalbaarheid van de items. Hij spreekt zelf van quasi-schaalbaarheid volgens het criterium van Green.

Deze vier ter verontschuldiging aangevoerde punten vormen echter nog geen bejws voor de betrouwbaarheid van zijn schalen, evenmin als het feit dat sommige van de schalen het in het vooronderzoek wat beter deden.

In het hoofdonderzoek blijken drie van de tien door Heunks veronderstelde schalen volgens de door hem gebruikte index van consistentie van Green zelfs niet aan de benaming quasi-schaal te voldoen.

Het betreft hier de schalen ENK, MMS en MD met een index van consistentie van respectievelijk .16, .24 en .25.²

Het merendeel van de zeven resterende schalen heeft een index van consistentie die ruim onder de door Green bevredigend geachte .50 valt. De kwaliteit van deze schalen moet twijfelachtig genoemd worden.

Waar Heunks zelf al twijfels oproept ten aanzien van de kwaliteit van zijn schalen, had dit Dekkers bij de beoordeling van die schalen erg voorzichtig moeten maken. Daarbij had Dekkers tevens kunnen bedenken dat aan de door Heunks gevolgde werkwijze een aantal bezwaren kleven, namelijk:

- de toetsende werkwijze die Heunks gevolgd heeft, d.w.z. het toetsen van de interne samenhang van a-priori schalen waardoor alle niet opgenomen items buiten beschouwing blijven; hij kan zijn schalen zo niet verder uitbouwen;
- alhoewel de gebruikte index van Green schaalbaarheid in stochastische termen geeft, wordt er door Heunks uiteindelijk gewerkt met een deterministisch model: de Guttman-schaalbaarheid;
- tenslotte is hij voor de eenmaal gevonden schalen niet nagegaan of deze 'robuust' zijn, d.w.z. of ze ook gelden voor deelgroepen.

Met de schaalanalyse volgens de methode Mokken is het mogelijk deze drie be-

ap 76/1

zwaren te ondervangen.

Gebruikmakend van Mokken's probabilistische schaalmodel repliceerden wij Heunks' schaalanalyse. Op grond van een veel te lage schaalbaarheidscoëfficiënt (Loevinger's $H = .24$), valt dan, buiten de eerder genoemde drie schalen, de schaal ENE af.

Vervolgens testten we de resterende zes schalen op hun robuustheid aan de hand van een indeling van de respondenten naar resp. leeftijd, geslacht en opleiding. Hierbij bleek dat:

- schaal MMA niet robuust is voor respondenten met verschillend opleidingsniveau en ook niet voor verschillende leeftijdscategorieën;
- schaal MN zowel voor leeftijd, opleiding alsmede geslacht niet robuust is;
- schaal EMS en schaal EDE gehalveerd worden; twee van de vier items vallen eruit voor verschillende opleidingsniveaus.

Overeind blijft dus één van de tien schalen van Heunks: schaal EA. Deze schaal bestaat uit de volgende items:

VAR 42 Je kunt maar het beste stemmen zoals je familie of bekenden ook stemmen;

- „ 53 Verkiezingen zijn eigenlijk niet zo belangrijk;
- 166 Bent u zelf geïnteresseerd in verkiezingen voor de provinciale staten?
- „ 178 Voor verkiezingen heb ik eigenlijk weinig interesse;
- „ 182 Het interesseert me weinig wie de verkiezingen winnen;

Een misschien wat triviale schaal, want vier van de vijf items zijn nauw met elkaar verwant.

In tegenstelling van wat Dekkers beweert, is de kwaliteit van Heunks' schalen dus van dien aard, dat het gebruik ervan beslist niet tot ieders voordeel zal strekken.

Dit is echter geen uitzondering. Het blijkt helaas vaker dat het zonder meer overnemen van door anderen ontwikkelde schalen een hachelijke zaak is.

Zo kwamen we bijvoorbeeld in het nationale verkiezingsonderzoek 1973, een onderzoek waaraan zeven universiteiten en hogescholen meewerkten, het volgende tegen:

Bergmans, Bertrand en Felling presenteren daar o.a. een 'progressiviteitsschaal', bestaande uit vier items, gebaseerd op beweringen over veranderingen van het politieke systeem van Nederland. Deze schaal wordt gebruikt als uitgangspunt voor tal van analyses. Bij de totstandkoming van deze schaal baseerde men zich op een principale componenten procedure met scheve rotatie.

Nader onderzoek van deze 'schaal' leert echter dat de schaalbaarheid duidelijk beneden het aanvaardbare minimum ligt.

Zoals reeds gezegd, deze gevallen vormen geen uitzondering. Toekomstige gebruikers dienen voor in kloeke bewoordingen aangeprezen schalen op hun hoede te zijn.

Noten

1 Vergelijk p. 376 en p. 389.

2 Zie Heunks, 1973, p. 265.

Literatuur

Bergmans, A. M. P., A. F. M. Bertrand en A. J. A. Felling, Progressiviteit en conservatisme, in: *De Nederlandse kiezer '73*. Samsom, Alphen aan de Rijn, 1973.
Heunks, F. J., *Aliënatie en stemgedrag*. Instituut voor soc.-wetenschappelijk onderzoek van de katholieke hogeschool Tilburg 1973.